

El Cos d'Agents Rurals i la protecció del patrimoni cultural: custòdia i col·laboració en la gestió del medi natural

The Cos d'Agents Rurals and the protection of cultural heritage: custody and collaboration in the management of the natural environment

El Cos d'Agents Rurals (CAR) té entre les seves missions la protecció del patrimoni cultural en el medi natural. Per tal de donar-li compliment, el CAR realitza inspeccions de les activitats que es desenvolupen al medi natural i que poden afectar el patrimoni cultural existent. Així mateix, el CAR també realitza xerrades informatives a les organitzacions que interactuen d'alguna manera amb el patrimoni cultural. Com no podia ser d'una altra manera, la divulgació i sensibilització en la matèria cal fer-la, també, mitjançant les xarxes socials, on el CAR hi té una bona implantació a través del seu compte de Twitter oficial.

Paraules clau: Cos d'agents Rurals, patrimoni cultural, medi ambient, protecció patrimoni cultural, administració pública.

One of the missions of the Cos d'Agents Rurals (CAR), the Rural Corps of the Autonomous Government of Catalonia, is to protect cultural heritage in nature. In order to carry out its mandate, this corps inspects rural activities that might have an effect on cultural heritage. The CAR also conducts informative talks to organisations that are linked to cultural heritage. It is obvious that the dissemination and sensitisation of this matter must also be carried out through social networks. For this the CAR has an official twitter account.

Keywords: Cos d'Agents Rurals, Rural Corps of the Autonomous Government of Catalonia, cultural heritage, environment, protection cultural heritage, public administration.

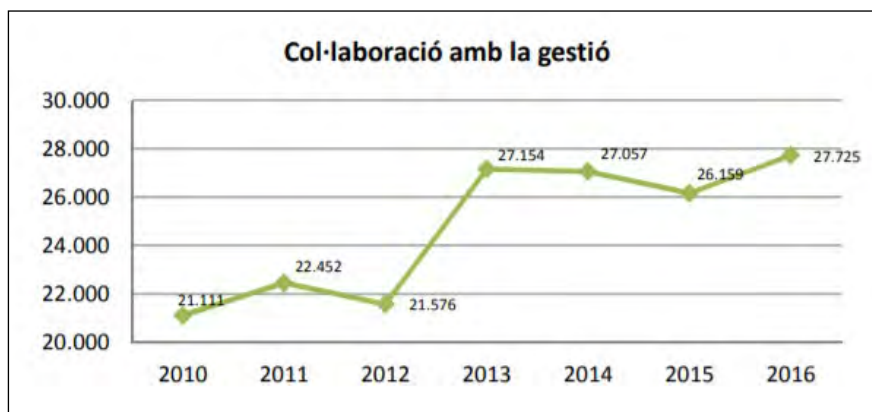

Figura 1. Evolució de les actuacions del CAR anomenades "Col·laboració amb la gestió".

Introducció

La protecció i gestió del patrimoni cultural existent a Catalunya és exercida per diferents organismes i administracions. Com bé sabem, els ajuntaments i consells comarcals (especialment en els municipis de menys de cinc mil habitants) tenen un potencial enorme a l'hora de gestionar i protegir el patrimoni cultural que hi ha dins dels límits del seu terme o comarca, ja sigui mitjançant els planejaments d'ordenació municipal, mesures de posada en valor, aplicació de la legislació en matèria urbanística quan una activitat sotmesa a llicència municipal pot afectar a un bé integrant del patrimoni cultural, etc.

De la mateixa manera, altres administracions supramunicipals i supracomarcals, com bé podrien ser les diputacions provincials, també poden exercir i exerceixen un important paper en la gestió d'aquest patrimoni. Per posar un exemple, la Diputació de Barcelona fa uns deu anys va engegar el projecte d'inventari del patrimoni cultural que es troba integrat en els seus municipis. El treball es veu materialitzat en unes extenses memòries i un mapa virtual d'accés obert¹ on es poden consultar aquests béns inventariats. Tots aquests elements es conformen com una eina de gran valor per als ajuntaments i consells comarcals per tal d'aconseguir una millor gestió del seu patrimoni cultural.

En els darrers anys, hem vist com la creació dels darrers parcs naturals recull entre els objectius a assolir la protecció del patrimoni cultural existent dins dels seus límits (Picón 2009: 112). Alguns dels exemples més recents els tenim al Parc Natural de l'Alt Pirineu (article 2 del decret 194/2003, d'1 d'agost; DOGC 3943) o al Parc Natural de Collserola (article 3 del decret 146/2010, de 19 d'octubre; DOGC 5745). Aquesta darrera tendència és molt interessant ja que mostra, per una banda, la voluntat de realitzar una gestió integradora del patrimoni natural i cultural existent dins d'un espai físic determinat, en aquest cas els parcs naturals, però per altra banda, sembla recollir una sensibilitat de la societat envers la protecció del patrimoni cultural.

D'altra banda, l'administració pública pot emprar els seus cossos i organismes per dur a terme algunes tasques en una matèria concreta i així poder ser més eficient. En aquest sentit, el Cos d'Agents Rurals juga un paper important. Tal com veurem més endavant, entre les tasques que té encomanades el Cos d'Agents Rurals (en endavant CAR) hi ha la protecció del patrimoni cultural existent al medi natural, la qual desenvolupa de maneres molt diverses. Però el CAR també és un cos que es caracteritza per l'elevat nombre d'actuacions basades en el que anomenem "col·laboració amb l'administració".

La col·laboració de l'administració que realitza el CAR són un conjunt de tasques que desenvolupa en el marc de la col·laboració amb altres administracions, organismes i institucions, majoritàriament públiques. Per a fer-ho, s'acostuma a realitzar en el marc, en la majoria dels casos, d'un conveni de col·laboració que estableix l'àmbit sobre el qual es treballarà i com es materialitzarà.

A la figura 1, podem veure el número d'actuacions fetes pel Cos d'Agents Rurals referent al grup anomenat "col·laboració amb la gestió". Aquestes dades són del 2016 i representen el 20,3 % del total de les 136.397 actuacions realitzades² pel Cos d'Agents Rurals aquell any.

El CAR té, actualment, diversos convenis de col·laboració que representen un ventall d'actuació força ampli. Entre aquests convenis, podem destacar els que ha establert amb l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC), amb el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA), SEO/BirdLife, Consell General d'Aran, Centre d'Atenció i Gestió de Trucades d'Urgència 112, DG d'Ordenació del Territori i Urbanisme, etc.

En matèria de patrimoni cultural, el CAR té reconegudes les seves competències les quals estan establertes al reglament que desenvolupa la llei del CAR (17/2003), el decret 266/2007. Així mateix, l'any 2012 es va signar un conveni de col·laboració entre la Direcció General de Patrimoni Cultural i la Direcció

1. <<http://patrimonicultural.diba.cat/>> (consultat el 27/06/2019).

2. <<http://agricultura.gencat.cat/web/.content/01-departament/agents-rurals/enllacos-documents/general/fitxers-binari/memoria-agents-rurals-2016.pdf>> (consultat el 28/08/2019).

General de Medi Natural (on es trobava emmarcat orgànicament el CAR aleshores).

El Cos d'Agents Rurals

Abans d'entrar en matèria, creiem necessari fer una introducció per tal d'explicar què és el Cos d'Agents Rurals i quins són els seus antecedents per tal de poder entendre i contextualitzar les tasques que desenvolupa actualment.

El CAR és un cos que enllaça amb la tradició de l'antiga Guarderia Forestal del Estado. La seva referència més antiga la trobem en una ordenança del rei Ferran VI de l'any 1748 en la qual nomena: "guardas de campo y monte con ese título, o el de celadores, ordenándoles que prendan, denuncien a los taladores, causantes de incendios, introductores de ganados en plantíos procurando que dichos guardas sean hombres de buena opinión, fama y costumbres".

Pel que fa als antecedents més immediats, aquests els trobem en el Cos d'Auxiliars de Boscos (creat el 1937-1939)³ i posteriorment el Instituto para la Conservación de la Naturaleza (ICONA, 1971-1991).⁴

Amb el traspàs competencial a les comunitats autònomes, l'antic ICONA (Instituto para la Conservación de la Naturaleza) va deixar d'existir i es van crear a les comunitats diversos cossos anomenats forestals, mediambientals, de protecció de la natura, etc., tot i que s'accepta la denominació genèrica d'agents forestals, tal com la recull la Ley de Montes (43/2003, de 21 de novembre, BOE 280) al seu article 6, q.

A Catalunya concretament, es va adoptar la denominació de Cos d'Agents Rurals a través de la llei 9/1986, de Cossos de Funcionaris de la Generalitat de Catalunya, la qual creava el CAR, el Cos de Mossos d'Esquadra (CME) i el Cos de Bombers.

Posteriorment, es varen crear la llei i els reglaments propis del Cos d'Agents Rurals, és a dir, la llei 17/2003 del Cos d'Agents Rurals i el decret 266/2007 que desenvolupa el reglament que defineix l'estructura i les competències del CAR.

Així doncs, el CAR és un cos especial de la Generalitat de Catalunya, actualment adscrit al Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP).⁵ Les i els membres del CAR són funcionaris de carrera i tenen la condició d'agents de l'autoritat i de policia judicial genèrica. En aquesta línia, l'article 144.6 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya⁶ estableix que:

La Generalitat exerceix les seves competències per mitjà del Cos d'Agents Rurals, competents en la vigilància, el control, la protecció, la prevenció integral i la col·laboració en la gestió del medi ambient. Els membres d'aquest cos tenen la condició d'agents de

l'autoritat i exerceixen funcions de policia administrativa especial i policia judicial, en els termes que estableix la llei.

Per potenciar el caràcter tècnic dels agents rurals, la llei i el reglament del CAR determinen quatre àrees d'especialitat: àrea de prevenció i investigació d'incendis forestals, àrea de fauna protegida, caça i pesca, àrea de recursos forestals, i àrea d'espais naturals i biodiversitat. És en aquesta darrera àrea on trobem detallades les funcions de protecció del patrimoni cultural existent al medi natural.

Concretament, l'article 13, paràgraf f) del decret 266/2007, estableix:

La protecció i la vigilància d'edificis, instal·lacions, terrenys, dependències i mitjans materials adscrits al departament competent en matèria de medi ambient situats en el medi natural, i també del patrimoni cultural existent al medi natural, en col·laboració amb els òrgans o organismes competents en la matèria.

Pel que fa a la implantació territorial, el CAR s'estructura en base a àrees bàsiques, les quals corresponen a la distribució comarcal, amb l'excepció de la Vall d'Aran, ja que les competències estan traspassades al Conselh Generau d'Aran i s'exerceixen a través dels Agents de Miei Ambient deth Conselh Generau d'Aran.

Seguint amb l'organització territorial del CAR, les àrees bàsiques s'engloben en set àrees regionals: Alt Pirineu, Lleida, Camp de Tarragona, Terres de l'Ebre, Catalunya Central, Barcelona i Girona. Finalment, les àrees regionals depenen jeràrquicament de l'àrea general, amb seu a la finca de Torreferrussa, a Santa Perpètua de Mogoda.⁷

La tecnificació funcional del CAR es veu reforçada també per l'existència de Grups Especials, Grups de Suport i Unitats. Tenen com a objectiu donar un suport específic en actuacions que, per raó d'una especificitat concreta o dificultat tècnica, requereixen un coneixement i uns mitjans específics.

Actualment, els Grups de Suport existents al CAR són:

- **Grup de Suport Aeri i Unitat Especial de Drons (GSA-RPAS):** aquest grup disposa d'un helicòpter i diversos drons, alguns dels quals equipats amb càmera tèrmica. El suport dels mitjans del GSA i RPAS és essencial per poder desenvolupar algunes actuacions i es mostren de gran utilitat en camps com el patrimoni cultural, tal com veurem més endavant.
- **Grup de Suport de Muntanya (GSMu):** dedicat a actuacions que es desenvolupen en el medi muntanyós o requereixen tècniques i metodologies d'escalada.
- **Grup de Suport Marí (GSMa):** mitjançant l'ús d'embarcacions, desenvolupen la seva tasca a les aigües litorals i continentals, i inspeccionen les activitats que es donen als espais marins protegits.
- **Grup de Suport de Fauna i Flora (GSFF):** especialitzat en el seguiment de delictes contra la fauna i la flora protegida.

7. Per més detalls referents a aquesta qüestió podeu consultar Picón 2018: 107-108.

3. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Cos_d%27Auxiliars_de_Boscos> ("Cos d'Auxiliars de Boscos"; darrera consulta, 25/07/2019).

4. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Cos_d%27Agents_Rurals> ("Cos d'Agents Rurals"; darrera consulta, 25/07/2019).

5. Cal recordar que el CAR va estar adscrit al DARP des de la seva creació fins que a l'any 2000 va passar a la Conselleria d'Interior i, posteriorment, entre els anys 2001-2010, a l'extinta Conselleria de Medi Ambient. Després va retornar al DARP fins a l'actualitat.

6. Llei Orgànica 6/2006 de reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (BOE 172 de 20 de juny de 2006).

- **Grup Especial de Col·laboració amb l'Administració de la Justícia** (GECAJ): té com a missió donar suport i investigar les actuacions penals.
- **Grup Especial de Verins i Antifurtivisme** (GEVA): aquest grup especial té com a objectiu la investigació d'ús il·lícit de verins contra la fauna així com la lluita contra les pràctiques furtives sobre la fauna.
- **Grup Especial de Gestió Cinegètica i Captura d'Animals** (GECA): aquest grup, pendent de desenvolupament, té una vocació eminentment de col·laboració amb l'administració, especialment la local, per tal de donar suport amb la creixent problemàtica que representa l'excés de població de fauna salvatge i la interacció amb zones periurbanes.
- **Grup Especial Caní**: destinat a donar suport en investigacions relacionades amb incendis forestals, ús de verins i seguiment de fauna com l'os i el llop.

Alguns d'aquests grups, tal com veurem més endavant, col·laboren en la tasca de protecció i gestió del patrimoni cultural existent al medi natural.

Actuacions

Tal com hem explicat anteriorment, el ventall competencial del Cos d'Agents Rurals és força ampli i transversal. Aquestes competències tenen com a objecte de treball i àmbit de desenvolupament el medi natural, però de vegades va més enllà i pot arribar al medi urbà, per exemple quan es realitzen actuacions relacionades amb espècies animals o florals protegides.

Hem vist que les actuacions relacionades amb la protecció del patrimoni cultural s'engloben dins l'àrea d'espais naturals i de biodiversitat. Aquesta àrea competencial representa un ventall d'actuacions força ampli i certament heterogeni que inclou inspeccions relacionades amb la contaminació d'aigües, inspeccions d'accés motoritzat al medi natural, pedreres, ordenació del territori, etc.

Tot i així, donada la transversalitat competencial del CAR, moltes de les actuacions que realitzem en matèria de patrimoni cultural s'inicien com a conseqüència d'altres actuacions o inspeccions de les altres àrees competencials abans descrites, especialment la d'àmbit forestal: inspeccions de rompudes forestals, aprofitaments forestals, etc., però també en l'àmbit de la investigació i prevenció d'incendis forestals.

Com veurem, les actuacions referents al patrimoni cultural se centren en aquells elements que conformen aquest patrimoni (patrimoni arqueològic, arquitectònic, paleontològic, etnològic, industrial, etc.) sempre que es localitzi al medi natural. Precisament, són aquests elements els que presenten una major problemàtica en tant que són més sensibles a l'espoli o a patir danys per actuacions diverses de manera més impune, ja que estan menys vigilats i es troben més aïllats.

Podríem dir que, en un sentit ampli, les actuacions que realitza el CAR en la protecció del patrimoni cultural i la diversitat de les problemàtiques que l'afecten es veuen reflectides en el concepte "espoli", tal com se'n defineix a l'article 4 de la llei 16/85 de Patrimonio Histórico Español:

A los efectos de la presente Ley se entiende por expoliación toda acción u omisión que ponga en peligro de pérdida o destrucción todos o algunos de los valores de los bienes que integran el Patrimonio Histórico Español o perturbe el cumplimiento de su función social.

És a dir, les actuacions que realitza el Cos d'Agents Rurals en matèria de patrimoni cultural no es limiten a la persecució d'infraccions administratives o delictes penals contra el patrimoni cultural, sinó que hi ha la voluntat de prevenir danys i altres afectacions a aquest, així com la sensibilització i divulgació de bones pràctiques i la legislació existent al conjunt de la societat.

Així doncs, les actuacions practicades pel Cos d'Agents Rurals envers la protecció del patrimoni cultural existent al medi natural les podríem agrupar en els següents blocs:

- Inspeccions de detectors de metalls.
- Intervencions sobre actes d'espoli arqueològic i paleontològic.
- Prevenció de danys envers el patrimoni arqueològic i arquitectònic.
- Col·laboració amb l'inventari del patrimoni arquitectònic i localització casual de jaciments arqueològics.
- Difusió i divulgació.

Inspeccions de detectors de metall

Parlarem, en primer lloc, de les inspeccions que realitza el Cos d'Agents Rurals a persones que utilitzen el detector de metalls al medi natural. Això es deu per la incidència que aquest aparell té en els casos que es denuncien d'espoli arqueològic. Diversos estudis ens diuen que l'ús del detector de metalls en casos d'espoli arqueològic es troba entorn el 75 % de casos denunciats,⁸ és a dir, el detector de metalls és un dels aparells o eines emprats de manera més recurrent en els casos que es detecten d'espoli arqueològic per part dels diversos cossos policials, sense que aquesta eina n'exclouï d'altres. Obviament, aquest fet es deu a la seva popularització, la qual està relacionada amb la seva facilitat d'ús i el seu baix cost en els models més senzills.

A manera d'antecedents, hem de recordar que a l'Estat espanyol, l'afició per l'ús dels detectors de metalls i la introducció d'aquests al territori estan relacionades amb la presència de les bases militars dels Estats Units d'Amèrica: Morón de la Frontera, Torrejón de Ardoz, Rota o Saragossa (Almansa i Matas 2018: 39). Els militars que hi treballaven a finals de la dècada dels anys seixanta van introduir els detectors de metalls, els quals es van popularitzar àmpliament després de la Segona Guerra Mundial, durant la qual es van fer servir com a buscadors de mines antipersones.

Igualment, el fenomen ja havia agafat certa volada arreu d'Europa, especialment al Regne Unit, França i Itàlia. Per aquesta raó, el Consell d'Europa aprovava la Directiva 921 i la resolució ICOMOS (International

8. <https://elpais.com/cultura/2013/12/28/actualidad/1388234408_869864.html> ("El crimen arqueológico no paga", *El País*, 29/12/2013. consultat l'11/08/2019).

Council on Monuments and Sites) del 1981, les quals ja anunciaven que la popularització dels detectors de metalls havia canviat radicalment l'activitat dels buscadors de tresors. En aquesta línia, ja en dates tan pretèrites, el Dr. Caballero Zoreda plantejava la seva oposició a aquests aparells (Caballero 1982: 28-29).

Tanmateix, la Convenció de Malta de 1992 (Conveni europeu per a la protecció del patrimoni arqueològic) expressava la necessitat de prendre mesures de control sobre l'ús dels detectors de metalls, quan aquests s'utilitzen amb finalitats arqueològiques (article 3). Malauradament, aquests aspectes assenyalats de la Convenció de Malta no s'han vist del tot reflectits a la legislació espanyola sobre patrimoni històric.

Així doncs, des del CAR hem detectat com en els darrers anys ha augmentat la preocupació per l'ús dels detectors de metalls en actes d'espoli arqueològic. Aquesta preocupació es fa visible per la repercussió que tenen les notícies relacionades amb la qüestió, però també amb l'augment d'actuacions que realitzen els cossos policials, com el Cos d'Agents Rurals. Conseqüentment, la primera de les fitxes d'actuació del Procediment Normalitzat de Treball (PNT) en Patrimoni Cultural del CAR està dedicada a les inspeccions per ús de detectors de metalls.

Per conèixer la incidència que té l'ús dels detectors de metalls en actes d'espoli arqueològic cal poder disposar de dades. Aquestes dades, en el cas de Catalunya, són escasses i fins no fa gaire, l'única font provenia de la Guàrdia Civil, tal com podem veure als treballs de Cortés Ruiz (2000, 2002 i 2006) i Guasch Galindo (2018: 363-364). De l'estudi d'aquestes dades es desprèn que existeix una afectació o ús del detector de metalls en actes d'espoli arqueològic molt desigual a l'Estat espanyol, el qual té una major incidència a Andalusia i Galícia.

En el cas de Catalunya, la incidència és molt menor, comparant-ho amb la resta de les comunitats autònomes de l'Estat. Tanmateix, hem detectat un lleuger augment de l'ús del detector de metalls en actes d'espoli arqueològic.

El CAR realitza un seguiment detallat de les inspeccions que practica entorn d'aquesta activitat des del 2012. De les dades que hem elaborat en base a les inspeccions fetes, podem extreure les següents impressions:

En primer lloc, els actes d'espoli arqueològic amb detector de metalls són més nombrosos del que es desprèn de les dades aportades per la Guàrdia Civil. Aquest fet ja ha estat posat de manifest en alguns treballs (Picón 2018: 118). Tanmateix, la discordança rau en la no interrelació de les dades generades per la Guàrdia Civil, el Cos de Mossos d'Esquadra i el Cos d'Agents Rurals.

En segon lloc, cal destacar la presència territorial d'aquest fenomen. A la figura 2 podem observar la territorialitat de les inspeccions realitzades pel CAR per ús de detectors de metalls. Constatem com aquesta activitat es concentra a les comarques de Ponent (plana de Lleida), concretament en un 34 %, segurament degut a la riquesa dels seus jaciments arqueològics (incloent-hi la presència de restes vinculades a la Guerra Civil Espanyola) i per la naturalesa eminentment agrícola de la zona, fet que fa que la recerca amb detectors de metalls sigui més òptima. Cal recordar que el 2009 el Cos de Mossos d'Esquadra va destapar el cas d'un grup de vuit persones que es dedicaven a l'espoli arqueològic amb ús de detectors de metalls. Aquest grup actuava bàsicament a les comarques de ponent i Catalunya Central (Rabadán 2015: 53).

Per altra banda, observem que un gruix important de les inspeccions realitzades ho són a l'àrea de Barcelona (24 %), segurament pel fet de proximitat a la metròpoli i el seu major número d'habitants. Aquestes dades són coherents allò que planteja J. C. Alay als seus treballs (Alay 2016 i 2018).

El tercer fet a destacar és el que hem avançat anteriorment referent a la tendència a una major incidència d'aquesta pràctica. Com podem veure a la figura 3, en termes generals, la tendència de les inspeccions és anar a l'alça (cal tenir en compte que

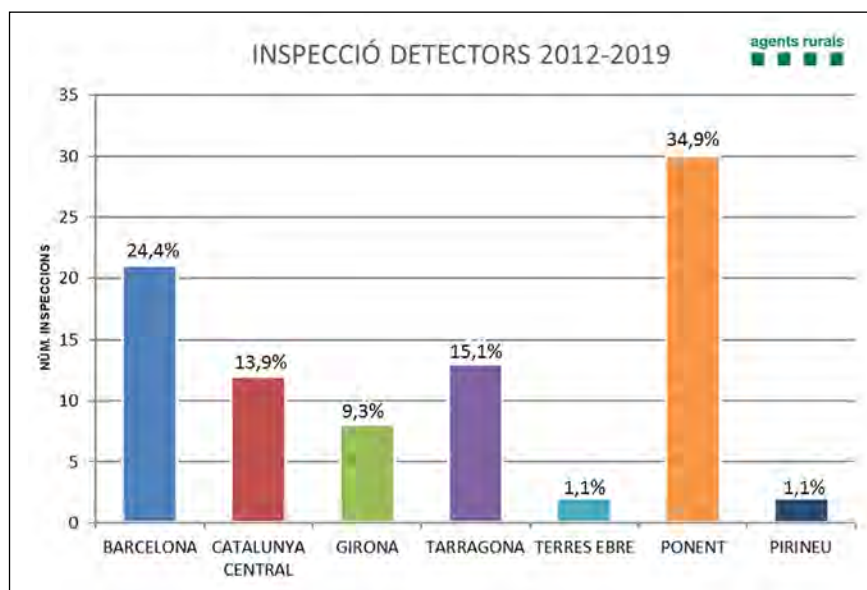

Figura 2. Inspeccions realitzades pel CAR en el període 2012-2019. La informació mostra els percentatges per regions en les quals s'han dut a terme les actuacions (dades d'agost de 2019).

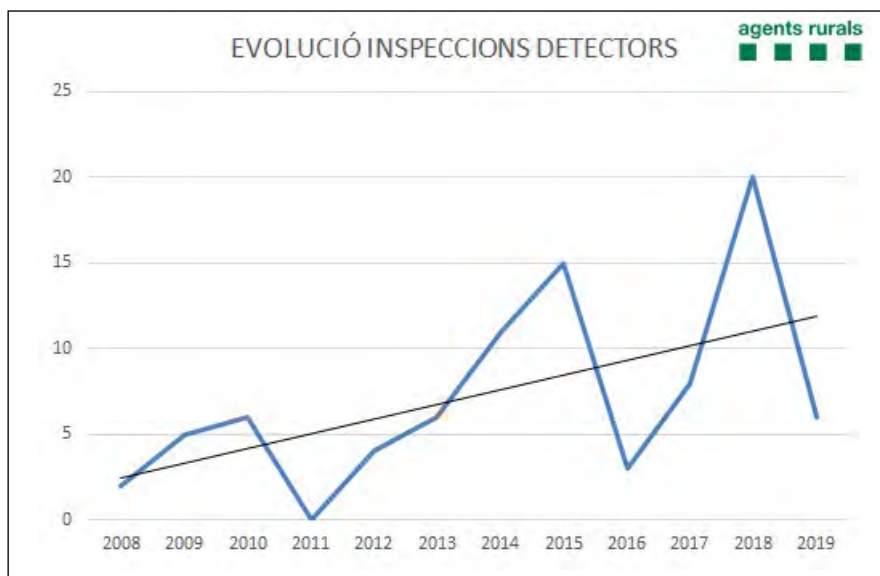

Figura 3. Evolució del número d'inspeccions realitzades pel CAR des del 2008 (dades d'agost de 2019).

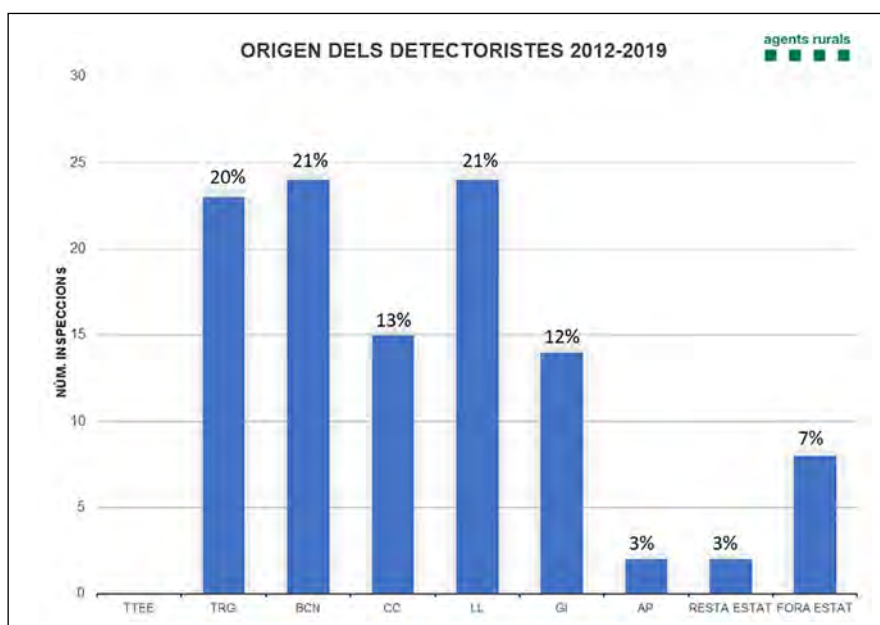

Figura 4. Situació de la persona inspeccionada en relació amb la presència d'un jaciment arqueològic.

les dades del 2019 són provisionals i només estan actualitzades fins al juny del mateix any).

En quart lloc, tal com podem observar a la figura 4, el més significatiu és que del total d'inspeccions realitzades pel CAR, la meitat de les persones que feien ús del detector de metalls es trobaven dins dels límits d'un jaciment arqueològic (29 %) o a les rodalies (20 %) en un radi inferior a 150 metres. Mentre que el 51 % de les persones inspeccionades estaven ubicades a una distància superior als 150 metres dels límits d'un jaciment arqueològic.

Aquestes dades ens mostren que l'ús del detector de metalls té una vinculació clara i directa amb la recerca de restes arqueològiques i, per tant, restes que tenen la consideració de domini públic. A això, cal afegir les afectacions potencials als contextos

arqueològics i estratigràfics dels jaciments arqueològics, ja que en el moment d'extracció de l'objecte detectat pel "detectoaficionat" o per l'espoliador, es produeix una remoció sense cap control metodològic ni criteri científic.

Un fet que hem pogut detectar els darrers cinc anys és el que podríem anomenar "turisme d'espoli". Ens referim al fet d'haver interceptat diverses persones de nacionalitat estrangera (normalment de l'àmbit de la Unió Europea) en actes d'espoli arqueològic. Aquestes persones acostumen a localitzar-se en jaciments arqueològics coneguts o zones properes.

Per posar uns exemples, el Cos de Mossos d'Esquadra va interceptar l'agost del 2019 dues persones de nacionalitat alemanya amb detectors de metalls i material arqueològic al jaciment del Castellot (Bolvir,

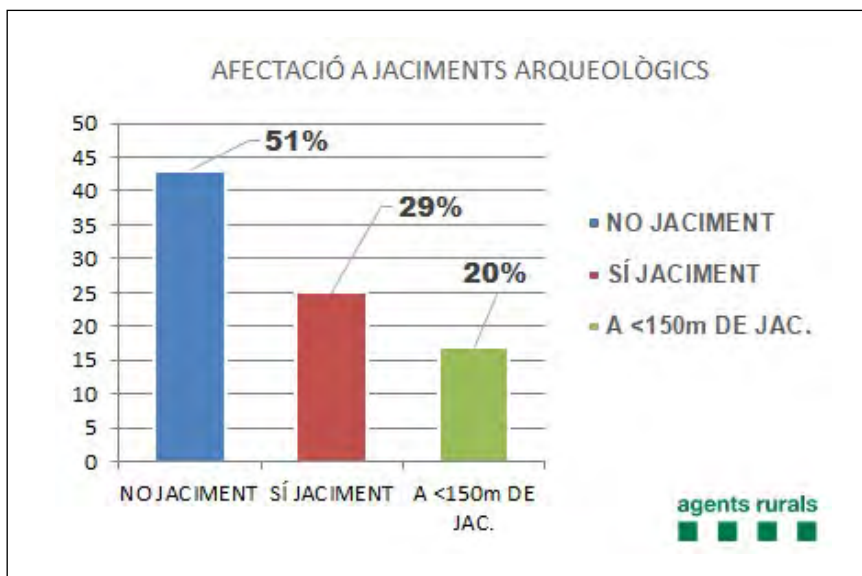

Figura 5. Origen de les persones inspeccionades pel CAR fent ús del detector de metalls.

Cerdanya).⁹ Anteriorment, el març del 2015, el mateix CME havia enxampat a un home de nacionalitat belga amb un detector de metalls, material arqueològic i eines de prospecció a la cala Montgó (l'Escalera, Alt Empordà),¹⁰ i l'agost del 2015 un home i una dona de nacionalitat francesa amb detectors de metalls i material arqueològic al jaciment d'Empúries (Alt Empordà).¹¹

Així mateix, el gener del 2018, el Cos d'Agents Rurals va inspeccionar una persona de nacionalitat neerlandesa dins dels límits del jaciment arqueològic d'Ullastret (Baix Empordà) fent ús d'un detector de metalls i una pala de grans dimensions.¹² Posteriorment, el febrer del 2018, en col·laboració amb el personal del jaciment arqueològic d'Olèrdola (Alt Penedès), es va inspeccionar dues persones que estaven prospectant amb detectors de metalls dins dels límits del jaciment esmentat.¹³ La nacionalitat d'aquests era del Regne Unit i dels Estats Units d'Amèrica, tot i que un d'ells disposava de permís de residència. Finalment, el desembre del 2018, els agents rurals de l'àrea bàsica del Tarragonès van inspeccionar un grup de quatre persones al Pont del Diable (Tarragona, Tarragonès) fent ús de detectors de metalls i en possessió d'algun objecte arqueològic. Eren de nacionalitat ucraïnesa, russa i lituana.

9. <<https://www.ccma.cat/324/denuncien-penalment-dues-persones-per-espoliar-el-jaciment-arqueologic-de-bolvir/noticia/2939347/>> (consultat el 15/08/2019).

10. <<https://www.emporda.info/successos/2015/03/28/patrulladels-mossos-enxampa-presumpta/267784.html>> (consultat el 15/08/2019).

11. <<https://www.lavanguardia.com/cultura/20150823/54435978060/dues-persones-detingudes-per-espoliacio-arqueologica-a-les-ruines-d-empuries.html>> (consultat el 15/08/2019).

12. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/949637999402323970?s=20>> (consultat el 15/08/2019).

13. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/971671866355175424?s=20>> (consultat el 15/08/2019).

Aquests casos de moment són puntuals, ja que tal com podem veure a la figura 5 aquest grup de persones amb un origen estranger representen el 7 % del total de les inspeccionades. Si seguim amb les dades presentades al gràfic, veurem que hi ha un 3 % de persones que tenen un origen estatal però no pas català. Podríem englobar-les dins del que hem anomenat "turisme d'espoli", conformant un 10 % del total de les persones inspeccionades (és a dir, els estrangers i les persones de la resta de l'Estat).

En canvi, veiem que la resta, el 90 % dels inspeccionats, són persones que viuen a Catalunya. El seu lloc de residència és molt repartit: 21 % tant de l'àrea de Barcelona com de la de Lleida, 20 % de Tarragona, 13 % i 12 % de la Catalunya central i Girona respectivament i un 3 % de la zona de les comarques de l'Alt Pirineu. Pel que fa a Barcelona, aquesta àrea correspon a la que més habitants té, mentre que la de Lleida representa la zona que més atrau els "detectoristes" i, segurament, la de més tradició. Resulta interessant constatar, en canvi, que no hi ha cap persona de les inspeccionades que provingui de les Terres de l'Ebre.

Infracció administrativa vs. infracció penal: llei 9/93

En treballs anteriors (Picón 2018: 125) hem esmentat la problemàtica afegida que planteja el redactat actual de la llei 9/93 de protecció del patrimoni cultural català així com el de la tipificació de les infraccions administratives que contempla en allò referent a l'ús il·lícit dels detectors de metalls. Lògicament, aquesta qüestió condiona la resposta que donen els serveis jurídics envers uns possibles fets denunciats per ús il·lícit de detectors de metalls.

Però abans, creiem que val la pena fer un breu repàs de l'estat actual de la realitat legislativa en matèria de protecció del patrimoni cultural a les

diferents comunitats autònomes en el que es refereix al detectors de metalls i comparar, així, el que aquestes lleis proposen i el que estableix la llei 9/93, ja que aquesta qüestió condiona l'operativitat dels diferents cossos policials que actuen sobre la matèria que ens ocupa.

Hem començat aquest apartat fent una breu referència als antecedents legislatius europeus i internacionals que encomanen i recomanen la regulació de l'ús dels aparells detectors de metalls pel seu potencial en la recerca d'objectes arqueològics (metàl·lics) i l'afectació de contextos arqueològics quan el seu ús és il·lícit.

Són molts els estudis que ens parlen de la divergència legislativa referent al tractament de la qüestió a l'Estat espanyol. Les lleis autonòmiques en matèria de protecció del patrimoni cultural a l'Estat espanyol han tractat la qüestió de l'ús del detector de metalls de maneres diverses, les quals podríem agrupar en tres blocs: un primer grup que regula de manera específica l'ús dels detectors de metalls. Un segon grup que esmenta l'ús il·lícit dels detectors de metalls a l'apartat de sancions. I, finalment, un tercer grup que s'ha anat reduint, en el qual no es fa cap tipus d'esment als detectors de metalls.

D'aquest primer grup, hem de destacar la legislació andalusa. Aquesta ha estat la primera de les comunitats autònomes a regular l'ús dels detectors de metalls, segurament pel greu problema que suposa l'ús d'aquests aparells en actes d'espoli arqueològic, tal com reflecteixen les dades de Cortés Ruiz (2000, 2002 i 2006) i Guasch Galindo (2018: 363-364). En aquest sentit, la llei 14/2007 de Patrimonio Histórico de Andalucía, concretament al seu article 60 titulat "Autorización del uso de detectores y otros instrumentos", estableix el següent:

60.1: El uso de detectores de metales u otras herramientas o técnicas que permitan localizar restos arqueológicos, aun sin ser ésta su finalidad, deberá ser autorizado por la Consejería competente en materia de patrimonio histórico.

Així mateix, és interessant la diferenciació que es fa a l'apartat de sancions de la llei esmentada, concretament als articles 109 i 110, on es tipifica com a greu o lleu l'ús de detectors de metalls sense autorització si es fa en un jaciment arqueològic o lloc inventariat o si aquest es realitza en un lloc sense la consideració de jaciment arqueològic o no catalogat.

Les comunitats autònomes d'Aragó i el País Valencià van introduir ambdues reformes a les seves lleis de protecció del patrimoni cultural els anys 2014 i 2017 respectivament. Aquestes reformes estan clarament influenciades pel redactat de la llei andalusa. Així, la llei 3/1999 de Patrimonio Cultural Aragonés i la llei 4/1998 de Patrimonio Cultural Valencià van introduir reformes per tal de regular l'ús dels detectors de metalls en la línia del redactat que hem vist abans de la llei de patrimoni històric d'Andalusia.

Altres comunitats autònomes fan referència a l'ús dels detectors de metalls i han intentat regular-ne l'ús, si bé de manera desigual. Així, per exemple, la llei 12/1998 de Patrimonio Històric de les Illes Balears (article 25) prohibeix l'ús dels detectors de metalls als "béns integrants del patrimoni històric de les Illes Balears". En canvi, la llei 4/2013 de Patrimonio

Cultural de Castilla-la Mancha estableix al seu article 50.3 que "el uso de detectores de metales y dispositivos de naturaleza análoga en ámbitos territoriales recogidos en el Inventario de Patrimonio Cultural de Castilla-La Mancha, deberá ser autorizado por la Consejería competente en materia de patrimonio cultural". La llei 3/2013 de Patrimonio Histórico de la Comunidad de Madrid, estableix a l'article 32 que "No se permite el empleo de detectores de metales o de aparatos de tecnología similar en el ámbito de los bienes incluidos en el Catálogo Geográfico de Bienes Inmuebles del Patrimonio Histórico salvo autorización". De similar manera es pronuncia la llei 7/2004 de Patrimonio Cultural, Histórico y Artístico de la Rioja (a l'article 60.2 prohibeix l'ús de detectors de metalls i aparells similars sense autorització). Finalment, la llei 2/1999 de Patrimonio Histórico y Cultural de Extremadura (article 56) i la 1/2001 de Patrimonio Cultural de Asturias (article 63) estableixen condicionants similars als que hem vist. Mentre que la llei 11/1998 de Patrimonio Cultural de Cantabria (article 78.2) estableix la prohibició de l'ús "de detectores de metales y aparatos de tecnología similar fuera de las actuaciones legalmente autorizadas en el marco de esta Ley".

Hi ha un grup de lleis que s'han limitat a fer referències als detectors de metalls a l'apartat de sancions, com la llei 12/2002 de Patrimonio Cultural de Castilla y León (article 88), on l'ús de detectors de metalls suposa un agreujant en el cas d'haver comès un dany. En canvi, la llei foral de 14/2005 de Patrimonio Cultural de Navarra classifica, a l'article 101.j, com a greu l'ús de detectors o similars sense autorització.

Finalment, un tercer grup de lleis no fan cap esment a l'ús dels detectors de metalls. Sorprenen els casos de les recents lleis 11/2019 de Patrimonio Cultural de Canarias i la 6/2019 de Patrimonio Cultural del País Vasco, en la qual ni tan sols s'esmenta la possibilitat a l'apartat de sancions (com sí que ho feia a l'anterior llei 7/1990). La llei 4/2007 de Patrimonio Cultural de la Región de Murcia segueix l'estela de la llei estatal 16/1985 de Patrimonio Histórico Español i tampoc fa cap esment als detectors de metalls. Igualment, la llei 9/1993 de patrimoni cultural català segueix l'exemple d'aquest darrer grup de lleis.

Centrant-nos en la llei de patrimoni cultural català, la llei 9/93, cal dir que destaca el seu marcat caràcter continuista amb el redactat de la llei estatal 16/85 en molts aspectes. Per tal de poder donar una resposta als supòsits d'ús de detector de metalls cal fer una interpretació certament forçada ja que cal equiparar l'acte d'utilitzar el detector de metalls amb el de prospecció arqueològica.

Tanmateix, cal tenir present que la llei 16/85 presenta certs inconvenients. El primer de tots és que a l'article 76 (infraccions), no es tipifica l'espoli (el qual es troba redactat a l'article 4 de l'esmentada llei). El següent dels problemes, tal com explica I. Rodríguez Temiño (Rodríguez 2000: 38), és que la tipificació de la intervenció arqueològica il·lícita, on inclouríem la prospecció com un tipus d'intervenció arqueològica (descriu als articles 41.1 i 41.2 de la mateixa llei), no contempla els supòsits d'una persona que prospecta amb un detector amb la finalitat de cometre espoli.

Això ho veiem amb les sentències judicials del contenciós administratiu. La justificació rau en el redactat que fa la llei 16/85 d'intervenció arqueològica:

Art. 41.2: Son prospecciones arqueológicas las exploraciones superficiales o subacuáticas, sin remoción del terreno, dirigidas al estudio, investigación o examen de datos sobre cualquiera de los elementos a que se refiere el apartado anterior.

Tal com podem observar al redactat, la prospecció arqueològica, amb o sense autorització, té com a finalitat l'estudi, la investigació o l'examen de dades, etc. Aquesta definició ha estat interpretada com a excloent dels actes de prospectar amb finalitat espoliadora. De fet, així ho argumenta Yáñez (2018: 66), qui posa com a exemple de supòsit d'intervenció arqueològica il·lícita amb finalitat investigadora un cas conegut per la sentència del 15 de març de 2001, de la Sala del Contenciós-Administratiu del TSJ d'Extremadura.

Tornant al redactat que fa la llei 9/93 de patrimoni cultural català, ens ofereix un matís, si bé no sabem si va ser volgut pel legislador. Aquest rau en el següent:

Art. 47.2: Es consideren intervencions arqueológicas i paleontológicas els estudis directes d'art rupestre i les prospeccions, els sondeigs, les excavacions, els controls i qualsevol altra intervenció, amb remoció de terrenys o sense, que tingui per finalitat descobrir, documentar o investigar restes arqueológicas o paleontológicas.

Com veiem, en la definició que acabem de veure, una de les accions possibles és la de "descobrir" restes arqueològiques, sense ser necessària la finalitat investigadora. Això és el que hom podria entendre per l'ús de la conjunció coordinant disjuntiva "o". Tanmateix, no deixa de ser una interpretació forçada.

Finalment, si anem a l'apartat de sancions, l'article 73 parla de les graduacions en què es divideixen. Un dels aspectes que es té en compte és si s'ha fet servir mitjans tècnics en la comissió dels danys. Entenem que un d'aquests mitjans podria ser el detector de metalls (article 73.2.c).

Així doncs, un cop fet aquest repàs, es pot entendre que, de totes les inspeccions fetes pel Cos d'Agents Rurals i tramitades administrativament, només en un cas tenim constància de l'obertura d'un expedient administratiu sancionador per ús il·lícit de detectors de metalls. Aquest cas concret va consistir en la inspecció d'una persona que es trobava dins dels límits del jaciment arqueològic del Vilar fent ús d'un aparell detector de metalls, al terme municipal d'Avinyonet del Penedès (Alt Penedès) l'any 2014. Aquest jaciment té la particularitat d'estar catalogat com a EPA (Espai de Protecció Arqueològica).

El Departament de Cultura va acabar imposant una sanció de 500 €, la qual va ser recorreguda al contenciós-administratiu. La sentència 95/2017 va refermar la sanció imposada per la conselleria i va afegir-hi 200 € de costes. Però el més rellevant és que el jutge va considerar provat que l'acció comesa pel denunciat consistia en una intervenció arqueològica no autoritzada i que la infracció comesa es correspon amb el que s'estableix a l'article 73.1 a) de la llei 9/93 de patrimoni cultural català.

Vist aquest precedent, cal preguntar-se per què no s'han obert expedients administratius sancionadors en

els altres casos tramesos pel Cos d'Agents Rurals. La resposta sembla ser la que apuntàvem anteriorment i que rau en el redactat de la llei 9/93 i la forçada interpretació pels casos d'ús il·lícit de detectors de metalls, els quals sembla que només es sancionen en determinats casos com el que acabem de veure: jaciment arqueològic dotat d'una figura de protecció.

Aquest fet ens planteja, als diferents cossos policials, una paradoxa, i és que ens trobem que hem de recórrer a la via penal per denunciar possibles casos d'ús il·lícit de detectors de metalls, és a dir, amb finalitats espoliadores, especialment quan el bé afectat és un jaciment arqueològic sense figura de protecció o, fins i tot, un jaciment arqueològic no inventariat pel Departament de Cultura.

Així doncs, sembla força evident que urgeix una reforma de la llei 9/93 de patrimoni cultural català, en allò referent a la regulació de l'ús del detector de metalls amb finalitats arqueològiques i la tipificació de les conductes il·lícites amb l'ús del detector de metalls.

Actuacions contra actes d'espoli arqueològic i paleontològic

Un dels objectius del Cos d'Agents Rurals és la prevenció d'actes d'espoli contra el patrimoni cultural, però també ho és la persecució d'aquests fets quan ja s'han comès.

Per detectar els possibles danys al patrimoni cultural o actes d'espoli comesos envers aquest, hi ha diverses vies. La més important és la presència al territori dels agents, ja sigui mitjançant inspeccions rutinàries a llocs o indrets especialment sensibles, com podria ser una intervenció arqueològica o paleontològica en marxa, un jaciment especialment vulnerable, etc. En aquests casos és important detectar possibles afectacions noves (remocions al sòl, danys al tancament perimetral d'un jaciment arqueològic, etc.), com també ho és parlar amb l'equip director de la intervenció que es troba en marxa, donar-nos a conèixer i recollir les impressions o inquietuds que puguin tenir al respecte.

Igualment, la presència al territori pot venir per inspeccions d'activitats d'àmbits diversos com els treballs forestals, ordenació del territori, etc., els quals puguin tenir incidència sobre el patrimoni cultural. D'això en parlarem més endavant.

El telèfon d'emergències 112 s'ha convertit, des de la inclusió del Cos d'Agents Rurals en l'organigrama de competències del 112 (mitjançant conveni de col·laboració, tal com hem explicat a l'inici del treball), en una font d'incidències que arriben al CAR en matèria de patrimoni cultural, com també ho és la bústia de correu <carpatrimoni.daam@gencat.cat> i la bústia 012.¹⁴ Aquests mecanismes de contacte i denúncia que la ciutadania té al seu abast per fer-nos coneixedors d'incidències que afecten el patrimoni cultural ha permès al CAR actuar i resoldre diversos casos d'espoli i danys diversos al patrimoni cultural, en especial l'arqueològic.

14. <<http://atenciociudadana.gencat.cat/ca/serveis/>> (consultat el 15/08/2019).

Figura 6. Una agent rural intercanvia opinions amb una tècnica durant la intervenció arqueològica preventiva duta a terme a Can Roqueta – Can Revella (Barberà del Vallès) amb motiu d'un operatiu dut a terme pel CAR per les sospites d'espoli arqueològic.

Figura 7. Imatge d'un moment d'inspecció d'una intervenció arqueològica preventiva realitzada a l'Alt Camp.

Figura 8. Imatge de l'estat del jaciment de la Roca dels Canons en el moment de la inspecció del Cos d'Agents Rurals.

En els darrers dos anys, el Cos d'Agents Rurals ha intervingut en alguns casos rellevants. A continuació relatem alguns exemples.

Cas 1. Des de l'àrea bàsica de les Garrigues es va detectar una rompuda forestal no autoritzada al terme municipal de Juneda. Aquesta rompuda va consistir en el llaurat d'uns erms amb la finalitat de fer-los agrícolament productius. Aquests treballs de llaurat es van realitzar sense cap autorització administrativa, fet que impossibilitava que l'administració dictaminés mesures correctores o preventives. Després de les inspeccions realitzades sobre el terreny, els agents van constatar que les rompudes havien afectat alguns jaciments arqueològics existents, alguns dels quals tenien la catalogació de BCIL (Bé Cultural d'Interès Local). Així mateix, algunes organitzacions ecologistes també se'n van fer ressò.^{15 16}

Aquests fets van ser denunciats com a presumpte delictes de danys a jaciment arqueològic. Tanmateix, la llei de patrimoni cultural català no contempla cap supòsit d'infracció administrativa per a casos similars, llevat dels treballs no autoritzats que es realitzin sobre espais catalogats com a EPA (Espai de Protecció Arqueològica) o BCIN (Bé Cultural d'In-

terès Nacional). Aquest és un fet que, igual que el plantejat en l'apartat referent a l'ús il·lícit dels detectors de metalls, sembla evident que caldria esmenar mitjançant una modificació del redactat actual de la llei 9/93 de patrimoni cultural català.

Cas 2. Gràcies a la denúncia d'uns particulars, el Cos d'Agents Rurals va tenir coneixement de la destrucció d'un jaciment arqueològic recentment excavat a Sant Boi de Llobregat (Baix Llobregat). El jaciment en qüestió, la Roca dels Canons,¹⁷ es caracteritzava per ser un bloc de grans dimensions que presentava més d'un centenar d'inscultures. Després de la investigació realitzada pel CAR, el cas va ser posat en coneixement de la Fiscalia de Medi Ambient de Barcelona.

Cas 3. A la primavera del 2018, la detecció in fraganti d'una persona realitzant una extracció no autoritzada d'una resta fòssil al jaciment paleontològic de Can Llobateres (Barberà del Vallès, Vallès Occidental), va desencadenar un procés d'investigació per part del Cos d'Agents Rurals que va culminar amb un manament judicial d'entrada i escorcoll al domicili de la persona investigada. Resultat d'aquesta actuació, el CAR va realitzar el decomís d'una gran quantitat de fòssils vertebrats, majoritàriament del

15. <https://www.segre.com/noticies/comarques/2018/04/09/denunciat_per_causar_danys_un_jaciment_juneda_43568_1091.html> (consultat el 15/08/2019).

16. <<https://www.somgarrigues.cat/noticies/4241/denuncien-la-destruccio-d-un-jaciment-iberoroma>> (consultat el 15/08/2019).

17. <<https://www.elllobregat.com/noticia/15957/sant-boi-denuncian-la-destruccio-de-un-importante-yacimiento-neolitico-en-sant-boi.html>> (consultat el 15/08/2019).

Figura 9. Imatge del material intervingut pels membres del CAR al domicili de la persona investigada pel cas d'espoli al jaciment paleontològic de Can Llobateres.

Figura 10. Imatge del panell principal amb les pintures rupestres localitzades i protegides pels membres del CAR de l'àrea bàsica del Bages.

Miocè, extrets, de manera il·lícita, en diversos jaciments paleontològics d'arreu de Catalunya.¹⁸

Cas 4. Arran de la detecció per part dels agents rurals de l'àrea bàsica del Bages d'unes balmes i parets de poca alçada que podien presentar niu d'aus protegides al terme municipal de Sant Fruitós del Bages, els agents van detectar que la zona era freqüentada per escaladors que practicaven el que es

coneix com a escalada en bloc. La zona en qüestió presentava un conjunt de pintures rupestres inèdites (figura 10).

Fruit de la tasca preventiva dels agents, es va protegir la zona evitant que es poguessin degradar més les pintures de tipus llevatí. Posteriorment, després d'una intervenció arqueològica, la zona es va museïtzar.¹⁹

18. <<https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/358163/cos-agents-rurals-denuncia-autor-un-presumpte-delicte-espoli-paleontologic-danys-diversos-jaciments>> (consultat el 18/08/2019).

19. <<https://www.lavanguardia.com/local/catalunya/20190322/461168758096/descubren-pinturas-rupestres-5000-anos-bages-sant-frutos-escalador.html>> (consultat el 18/08/2019).

Figura 11. Imatge del pont de la partida de Prunatells abans de netejar-lo i posar-lo en valor.

Prevenió de danys envers el patrimoni arqueològic i arquitectònic – col·laboració amb l'administració

Hem repetit diverses vegades que una de les virtuts més destacables del Cos d'Agents Rurals és la transversalitat competencial i la capacitat d'actuar en diversos temes que afecten el medi natural. Així mateix, un gruix important de les actuacions que realitza el CAR s'engloben dins del que anomenem “col·laboració amb l'administració”, és a dir, aquelles actuacions en les quals el CAR, en virtut d'un conveni amb un organisme de l'administració, actua com a personal de camp, com a “ulls”, per tal de detectar incidències o conèixer, de primera mà, l'estat d'una temàtica concreta.

Així, per exemple, el Cos d'Agents Rurals realitza censos de fauna en conveni amb el Servei de Fauna del Departament de Territori i Sostenibilitat, realitza inspeccions davant d'emergències forestals i agrícoles com la processionària del pi, l'eruga del boix o la *Xylella fastidiosa* que afecta el cultiu d'oliveres. Darrerament, les alertes per sanitat animal també són importants i el CAR n'és partícip: grip aviària, pesta porcina africana (PPA), etc.

En el cas que ens ocupa, aquesta col·laboració del CAR amb l'administració de cultura es dona en diversos àmbits. El més rellevant és el referent a la col·laboració amb l'inventari d'elements arquitectònics

i que tractarem al següent punt. Però existeixen altres vies de col·laboració.

Les diferents inspeccions que realitza el CAR al medi natural comporten, de vegades, la detecció d'afectacions variades al patrimoni cultural existent al medi natural. Ja n'hem vist alguns casos, a l'apartat anterior. Els treballs forestals autoritzats poden suposar molts cops afectacions a aquest patrimoni. En molts casos la situació de perill potencial envers el patrimoni cultural es pot revertir.

Per posar alguns exemples, al terme municipal de les Piles, a la Conca de Barberà, arran de la sol·licitud d'un particular per realitzar una rompuda forestal i millora agrícola, els agents rurals de l'àrea bàsica de la Conca de Barberà van detectar una estructura desconeguda que quedava afectada pels moviments de terra. En constatar que es tractava d'un pont vinculat a una antiga via de comunicació van proposar a l'enginyer forestal la seva desafectació per assegurar la preservació. Aquesta actuació preventiva va permetre documentar-lo i fer-ne el posterior inventari, i finalment el Consell Comarcal el va dotar de la figura de protecció BCIL (Bé Cultural d'Interès Local).²⁰ Es tracta del pont de la partida de Prunatells (figura 11).

20. <<http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=14955&consulta=MCUyKzA4MTc5OSU=&codi=42313>> (consultat el 30/08/2019).

Figura 12. Imatge de la bauma sepulcral dels Plans d'Ollers en el moment que els agents rurals de l'àrea bàsica de la Conca de Barberà van localitzar-la.

Així mateix, a l'Alt Urgell, els agents rurals van detectar, amb motiu de les inspeccions a uns treballs forestals, la possible afectació d'un dolmen inventariat, el dolmen de Cabó. Es van realitzar les actuacions pertinents (aixecament d'actes a l'empresa de treballs forestals, comunicació al Servei d'Arqueologia i paleontologia de Cultura, etc.) per finalment poder corregir els treballs que s'estaven realitzant i assegurar la no afectació i producció de danys al dolmen.

Finalment, un tercer exemple el trobem al terme municipal de Solivella (a la Conca de Barberà). En aquest cas, els agents rurals van detectar l'existència d'un possible jaciment arqueològic afectat pel continu treball agrícola. Aquest jaciment es caracteritzava per un perfil creat pels treballs agrícoles que deixaven a la vista nombroses restes òssies humanes. De les actuacions practicades pel CAR, en va resultar una intervenció arqueològica d'urgència que va donar com a resultat la documentació de la bauma sepulcral (figura 12) dels Plans d'Ollers, de la qual es van poder recuperar les restes de tretze individus del període neolític final- calcolític. En la mateixa línia, a l'anomenada cova de la Torre Negra (Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental), els agents rurals de l'àrea bàsica del Vallès Occidental van detectar la presència de restes òssies humanes. Aquest fet i les posteriors actuacions van motivar la realització d'una intervenció arqueològica d'urgència i el tancament de la cova, la qual presenta un accés vertical i un risc per a les persones que pretenien accedir-hi.

Col·laboració amb l'inventari del patrimoni arquitectònic i localització casual de jaciments aqueològics

Tal com hem explicat en treballs anteriors (Picón 2018: 109), el febrer de l'any 2012 el Cos d'Agents Rurals va signar un conveni de col·laboració²¹ amb la Direcció General de Patrimoni Cultural (Departament de Cultura) a través de la Direcció General del Medi Natural (on es trobava inclòs el CAR en aquells moments. Des del maig del 2017 existeix la Direcció General del CAR).²² Aquest conveni de col·laboració es va plantejar per potenciar la col·laboració entre el CAR i el Servei de Suport Tècnic i Inventari de la Direcció General de Patrimoni Cultural en l'inventari del patrimoni arquitectònic existent al medi natural. Aquest inventari es focalitzava en aquells elements del patrimoni arquitectònic de tipus preindustrial els quals estaven infrarrepresentats: molins hidràulics fariners, forns de calç, teuleries, pous de gel, etc.

Aquesta col·laboració es va iniciar amb una prova pilot a les comarques de Barcelona i la Catalunya

21. Resolució CLT/2737/2013, de 13 de desembre, per la qual es dona publicitat als convenis de col·laboració subscrits pel Departament de Cultura durant l'any 2012 (consultat el 30/08/2019).

22. <<https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/300519/govern-aprova-creacio-nova-direccio-general-del-cos-dels-agents-rurals>> (consultat el 30/08/2019).

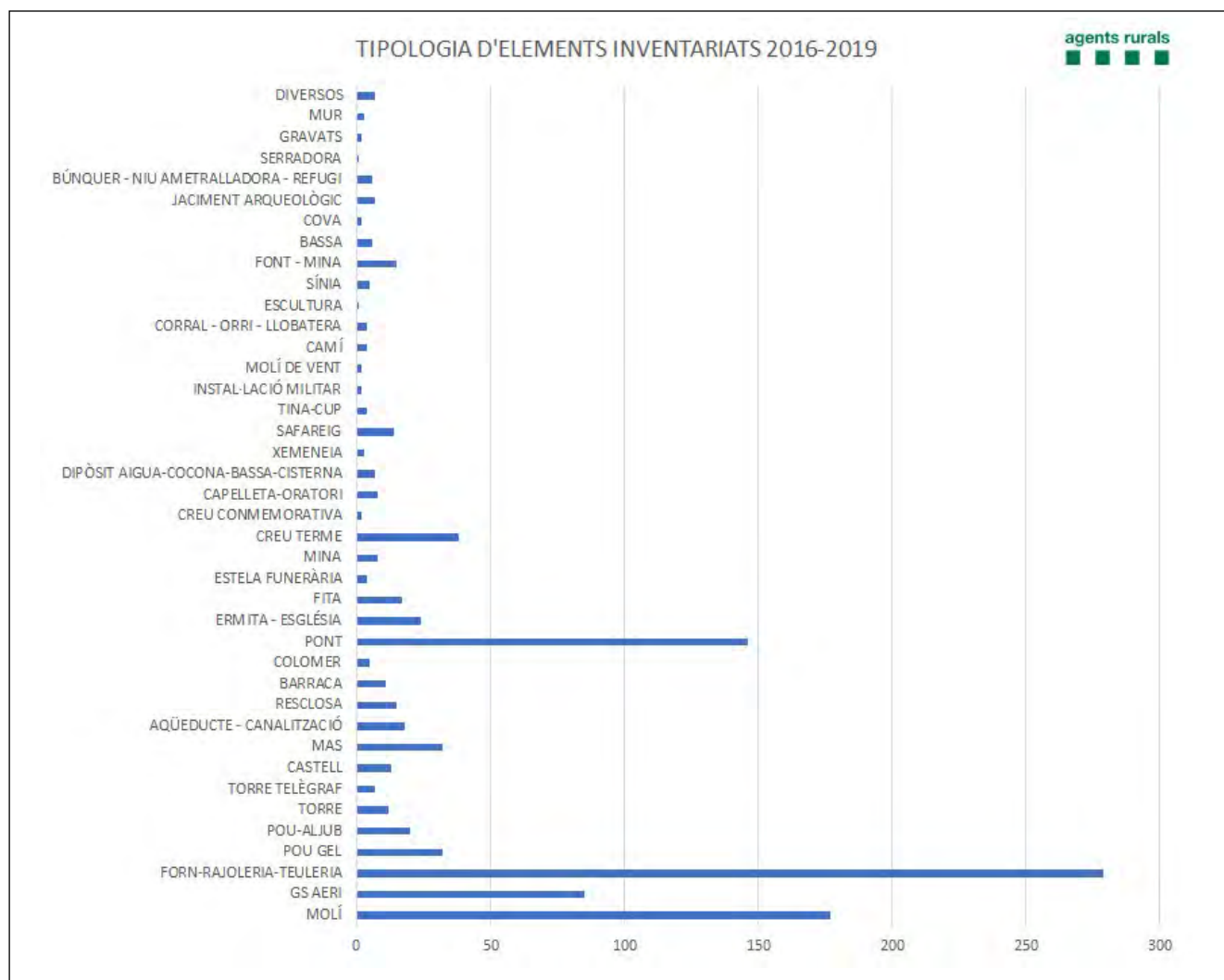

Figura 13. Representació tipològica dels béns arquitectònics documentats pel Cos d'Agents Rurals.

central al llarg del període 2011-2012 i va aportar sis-cents nous elements inèdits.²³ Posteriorment, a partir del 2013 la col·laboració es va estendre a tot el territori català (amb l'excepció de la Vall d'Aran). Així mateix, els darrers anys, s'ha ampliat la tipologia d'elements a inventariar. Per posar alguns exemples: s'ha fet un esforç amb la documentació de ponts, aljubs, pous, etc., i s'ha actualitzat la documentació gràfica d'elements ja inventariats com masos, castells, ermites, etc. Així mateix, la previsió de cara a l'any 2020 és que el Cos d'Agent Rurals col·labori amb el Servei de Suport Tècnic i Inventari en l'actualització de la informació referent a les creus de terme existents a Catalunya (actualització fotogràfica, confirmació de la seva existència, etc.).

El resultat dels darrers anys de col·laboració amb el Servei de Suport Tècnic i Inventari és la figura 13. En aquesta imatge, podem veure com la tipologia principal d'elements documentats són els forns, ja siguin de calç, teuleries, de guix, etc. Aquest grup

d'elements documentats pel seu posterior inventari representen el 26,8 % del total. Després trobem el grup dels molins, els quals són, en la seva majoria, molins hidràulics fariners, però també n'hi ha d'oli, paperers, etc. Aquest segon grup representa el 16,9 % del total d'elements documentats. El tercer gran grup tipològic seria el que conformen els ponts, el qual engloba el 13,9 % d'elements. Així doncs, veiem que aquestes tres categories representen el 57,6 % de tots els elements documentats pel CAR.

La resta de béns documentats (el 42,4 %) són força heterogenis i s'hi inclouen masos, ermites, creus de terme, pous de gel, colomars, etc.

Un dels aspectes introduïts des del 2016 és l'ús dels mitjans del Grup de Suport Aeri i Unitat Especial de Drons (GSA-RPAS). En col·laboració amb el Servei d'Inventari es van establir els casos de diversos béns immobles que era d'especial interès obtenir-ne imatges aèries, com alguns BCIN. Aquestes imatges han estat penjades i es troben a disposició del públic general a través del web <www.calaix.gencat.cat>.²⁴ Si ens

23. <<https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/174527/incorporen-600-nous-elements-inventari-del-patrimoni-cultural-catala-gracies-col-laboracio-dels-agents-rurals-departament-cultura>> (consultat el 30/08/2019).

24. <<http://calaix.gencat.cat/?locale-attribute=ca>> (consultat el 15/08/2019).

Figura 14. Imatge en la qual es veu una agent rural documentant un forn de calç.

Figura 15. Imatge aèria del jaciment arqueològic de Molí de l'Espígol. Aquesta imatge va ser realitzada pel Grup de Suport Aeri (GSA-RPAS) del CAR.

Figura 17. El resultat del treball fotogramètric 3D realitzat pel GSA-RPAS sobre el monestir de Sant Benet del Bages.

Figura 16. Imatge d'una piulada en la qual s'explica les feines realitzades amb drons en el marc de les investigacions de l'incendi forestal de Tivissa (Ribera d'Ebre) l'estiu del 2019.

fixem en la figura 13, l'aportació del Grup de Suport Aeri representa un total del 8,1 % dels elements documentats pel CAR.

Per altra banda, amb el suport de drons, s'ha iniciat la digitalització i el tractament d'imatges en

3D mitjançant fotogrametria d'alguns béns immobles (figura 17). La potencialitat de l'ús de drons dins del CAR s'ha evidenciat al llarg del 2018 i 2019, especialment en els casos de perimetració d'incendis forestals i la recerca de punts calents dins dels límits de zones cremades, com va ser el cas de l'incendi forestal de la Ribera d'Ebre del juliol del 2019²⁵ (figura 16). L'aplicació dels drons a l'estudi del patrimoni arquitectònic és un exemple més de la potencialitat d'aquests aparells i del servei públic que ofereix el Cos d'Agents Rurals.

Pel que fa a la troballa casual de jaciments arqueològics, aquesta resulta gairebé inevitable donada la naturalesa del ventall de feines que desenvolupa el CAR, especialment quan es donen al medi natural. En alguns casos, s'ha comunicat la troballa d'un element singular d'interès arqueològic, un jaciment arqueològic o, de vegades, s'ha donat avís de l'afectació a un jaciment arqueològic per alguna activitat socioeconòmica.

Per posar alguns exemples: a la comarca de l'Alta Ribagorça els agents van comunicar la troballa de nous gravats rupestres o la localització d'un possible cromlec dins dels límits del Parc Natural de l'Alt Pirineu. Fins i tot, a la comarca de l'Alt Urgell, es van descobrir restes de pintures, possiblement romàniques, en uns murs d'una ermita (figures 18 i 19).

Igualment, prop del paratge de Can Borrell (Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental), dins dels límits del Parc Natural de la Serra de Collserola, els agents

25. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/1022858648379375616?s=20>> (consultat el 15/08/2019).

Figura 18. Cromlec localitzat pels agents rurals de l'àrea bàsica de l'Alta Ribagorça.

Figura 19. Imatge de detall d'un dels gravats localitzats pels agents rurals de l'àrea bàsica de l'Alta Ribagorça.

rurals van comunicar la localització d'un possible assentament d'època imperial o tardoromana. En visites posteriors, juntament amb els tècnics de cultura del Servei d'Arqueologia i Paleontologia i la tècnica de Cultura de l'ajuntament de Sant Cugat del

Vallès, es va realitzar una delimitació del possible jaciment sobre el terreny.²⁶

26. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/1047712920677826561?s=20>> (consultat el 15/08/2019).

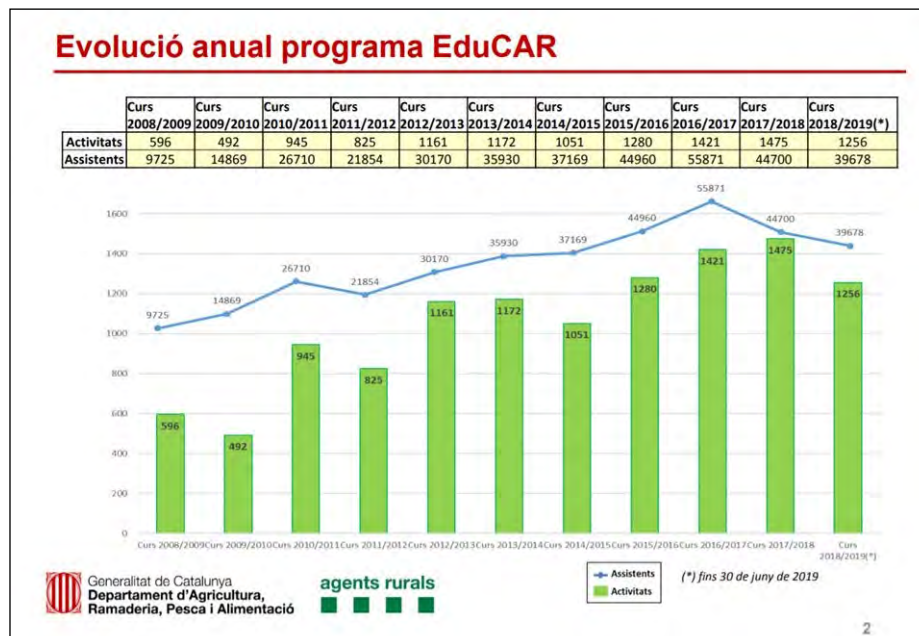

Figura 20. Dades totals del número d'activitats de l'eduCAR i alumnes als quals ha arribat, juntament amb la seva evolució.

Difusió i sensibilització

Un dels objectius del CAR és la difusió de la tasca que realitza. Per una banda, es considera que és necessari per tal de posar en valor la feina i el servei que dona a la societat, en tant que organisme de l'administració que és, i per altra banda perquè resulta una manera efectiva per sensibilitzar i fer participar el conjunt de la població de la normativa existent, de les problemàtiques que ens afecten, i explicar un conjunt de bones pràctiques envers les matèries que es treballen des del CAR, una de les quals és el patrimoni cultural.

eduCAR

Aquest objectiu s'intenta materialitzar-lo amb diferents eines i públics diversos. L'estratègia i el pla d'actuació més important, especialment pel volum d'hores dedicades i pel públic al qual s'arriba, és l'anomenat programa eduCAR.²⁷

El programa eduCAR es basa en la sensibilització i educació ambiental enfocada als més petits. Aquest programa s'articula entorn a xerrades i activitats que tenen com a objectiu conscienciar diversos col·lectius, amb el focus d'atenció principal posat en els infants i joves. Tanmateix, el programa està obert a tots els grups d'edat de la població.

Aquestes xerrades i activitats de l'eduCAR se centren a explicar la feina que realitza el Cos d'Agents Rurals, la protecció dels animals, els espais naturals i les activitats que es poden dur a terme en ells, la prevenció dels incendis forestals, preservació de fauna i flora autòctona, etc.

Els principis sobre els quals s'articulen aquestes xerrades i activitats formatives són els de sostenibilitat i corresponsabilitat, i l'objectiu és oferir una base de coneixement sobre la qual fomentar la protecció i la sensibilitat envers el nostre patrimoni natural i poder generar, així, inèrcies de tipus preventiu.

La protecció del patrimoni cultural també ha estat objecte d'atenció en aquestes xerrades, especialment quan el públic ha estat més específic. Per posar alguns exemples, en els darrers anys el CAR ha realitzat xerrades informatives i formatives a col·lectius com l'Associació Catalana de Detectoristes (ACD).²⁸ En aquestes xerrades s'ha explicat la tasca que realitza el Cos d'Agents Rurals envers la protecció del patrimoni cultural, les inspeccions als usuaris de detectors de metalls al medi natural, la normativa vigent, especialment quan aquesta regula o afecta l'activitat del detectoaficionat, etc. Per fer-ho, s'ha aprofitat el marc que ofereix alguna de les activitats organitzades per l'ACD, com les descontaminacions realitzades a alguns trams de rius (com el riu Llobregat —Pallejà— el 2015; el riu Besòs —Montcada i Reixac— el 2016; o el riu Congost —Granollers— el 2019).

Aquesta relació establerta amb l'associació catalana de detectoristes ha donat fruits força positius. Un dels més recents va ser la comunicació al Cos d'Agents Rurals per part d'un detectoaficionat de la localització d'unes restes òssies humanes a la Foradada (la Noguera). El CAR va poder realitzar les gestions de custòdia de l'emplaçament i comunicació a Memorial Democràtic (organisme que depèn de la conselleria de Justícia). Posteriorment, els tècnics encarregats

27. <<http://agricultura.gencat.cat/ca/departament/agents-rurals/educar/>> (consultat el 15/08/2019).

28. <<http://www.adcassociacio.com/2%C2%AA-descontaminaci%C3%B3-adc-del-riu-lobregat-al-seu-pas-pel-municipi-de-pallej%C3%A0>> (darrera consulta, el 23/07/2019).

de les excavacions de fosses vinculades a la Guerra Civil Espanyola i a la postguerra, van realitzar una intervenció arqueològica, els resultats de la qual van veure la llum a principis de setembre del 2019.²⁹

Així mateix, el CAR ha ofert formació en seminaris, com el que es va realitzar a Sant Feliu de Llobregat (Baix Llobregat, Barcelona) el maig del 2016 en el marc del "Seminari sobre actualitat, reptes i noves propostes al voltant del nostre patrimoni", organitzat per USLA-Ateneu Sant Feliuenc.³⁰

Resulta interessant destacar el potencial que té el programa eduCAR si tenim en compte el número de persones a les quals arriba i la franja d'edat d'aquestes. El passat 2018, es van realitzar un total de 1.256 activitats formatives vinculades al programa eduCAR, les quals van arribar a un total de 39.678 assistents.³¹

Twitter

La generalització de l'ús de les xarxes socials ha suposat un repte i una oportunitat per a l'Administració. Una oportunitat perquè la informació circula ràpidament i lliure, però un repte perquè el contingut no sempre és veraç o fidel completament.

Així doncs, resulta evident que l'ús de les xarxes socials per part de l'Administració està jugant un paper molt rellevant des de fa uns anys a l'hora d'explicar i difondre la tasca que desenvolupen els diversos organismes de l'Administració. Des del Cos d'Agents Rurals també s'ha apostat per usar-les, tot i que de moment l'únic mitjà que es fa servir és la plataforma Twitter.

Abans, però, cal explicar el funcionament de les xarxes socials a la Generalitat. El primer que cal saber és que els comptes de les diverses xarxes socials que visibilitzen els diferents organismes que conformen la Generalitat es gestionen des de la Direcció General d'Atenció Ciutadana (en endavant DGAC), la qual té, entre d'altres, la missió de "dirigir l'activitat corporativa de publicació de nous webs i aplicacions mòbils, alta de nous dominis o subdominis i l'obertura de nous comptes de xarxa social de la Generalitat" i la de "dirigir l'estratègia comunicativa de la Generalitat a les xarxes socials i als webs".³²

Actualment, els organismes de la Generalitat utilitzen diverses plataformes o xarxes socials (Facebook, Instagram, YouTube, Twitter, etc.). Quan es decideix obrir un nou perfil a alguna de les xarxes socials existents es procedeix en paral·lel entre la DGAC i la unitat o organisme que ho sol·licita. L'objectiu d'aquesta obertura o creació de perfil a la xarxa social és el de resoldre necessitats comunicatives de l'organisme en qüestió envers el conjunt de la societat

a la qual es dirigeix. Al mateix temps, cal que això encaixi en l'estratègia comunicativa global establerta per la Generalitat a través de la DGAC. Aquest fet determina un plantejament i una reflexió prèvia de l'organisme interessat abans de sol·licitar la donada d'alta a la xarxa social.

En el cas de la plataforma Twitter, que és l'única que de moment fa servir el Cos d'Agents Rurals, els comptes es gestionen a través de l'aplicació TweetDeck.³³ Tal com hem comentat, els comptes els autoritza la Direcció General d'Atenció Ciutadana (DGAC) i posteriorment designa un usuari que administra els editors del perfil. Els permisos d'edició d'aquells que gestionen els comptes els autoritza l'administrador.

La DGAC és qui facilita l'avatar oficial als gestors dels comptes i és, també, qui custòdia els *passwords*. En referència als avatars oficials, cal dir que aquests segueixen uns patrons preestablerts en un "programa d'identificació visual" (PIV) de les xarxes socials de la Generalitat, d'aquí l'homogeneïtat d'aquests avatars als comptes oficials dels diversos organismes que conformen la Generalitat de Catalunya.

En un exercici de transparència, s'ha facilitat la consulta de cert flux de dades d'aquestes xarxes socials mitjançant el web dels Serveis Digitals de la Generalitat. Aquí, qualsevol ciutadà pot consultar de manera lliure i gratuïta diverses variables referents al volum que generen l'ús de les xarxes socials i el seu impacte.³⁴

Centrant-nos de nou en l'ús de les xarxes socials per part dels cossos de seguretat en general i del Cos d'Agents Rurals en particular, hem comentat com aquesta eina resulta essencial per tal d'informar dels serveis que ofereix un organisme com el CAR, adreçar i donar a conèixer la carta de serveis i informació diversa, així com posar en valor la tasca de l'Administració envers la societat. En aquesta línia, i seguint els criteris establerts per la DGAC, l'ús de les xarxes socials, en el cas del CAR la plataforma Twitter, ha d'afavorir la conversa i la interacció amb la ciutadania.

Així és com es van crear els perfils oficials del Cos de Mossos d'Esquadra (@mossos) i el del Cos de Bombers (@bombers) el febrer del 2010. De la mateixa manera, els perfils oficials de Twitter de les conselleries o departaments també es van crear al mateix moment, com el de la Conselleria d'Agricultura (@agriculturacat), de la qual depèn el CAR.

En el cas del compte oficial del Cos d'Agents Rurals (@agentsruralscat), veurem que aquest es va crear el febrer del 2012 però no va començar a funcionar fins al maig del 2015. Expliquem breument els seus antecedents.

L'any 2012, l'Associació Professional del Cos d'Agents Rurals (en endavant ASPARC) va reprendre la seva activitat com a associació després d'un període d'inactivitat. Una de les seves prioritats va ser donar a conèixer i impulsar la imatge del CAR i millorar el coneixement que la societat tenia del CAR.

29. <<https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/377093/govern-obre-fossa-guerra-civil-foradada>> (consultat el 05/09/2019).

30. <<https://tribunadarqueologia.blog.gencat.cat/2016/05/09/primer-seminari-sobre-actualitat-reptes-i-noves-propostes-al-voltant-del-nostre-patrimoni-a-sant-feliu-de-llobregat/>> (darrera consulta, el 23/07/2019).

31. La memòria de les activitats realitzades dins del programa eduCAR són consultables a l'enllaç <<http://agricultura.gencat.cat/ca/departament/agents-rurals/educar/>> (consultat el 15/08/2019).

32. <http://sac.gencat.cat/sacgencat/AppJava/organisme_fitxa.jsp?codi=19785> (consultat el 12/08/2019).

33. <<http://atenciociadana.gencat.cat/ca/serveis/xarxes-i-missatgeria-instantania/xarxes-socials/>> (consultat el 12/08/2019).

34. <<http://activitat.serveisdigitals.gencat.cat/#/service-detail/5928967c98f5093cb47092a1>> (consultat el 12/08/2019).

Figura 21. Instantànies de dues piulades referents a la difusió de la tasca de documentació del patrimoni arquitectònic que realitza el CAR.

Per a complir aquesta tasca, un dels mitjans pels quals es va apostar va ser Twitter. Així doncs, l'ASPARC va contractar dos dominis: @agentsruralscat i @Agents_Rurals. El primer no es va fer servir ja que la idea era reservar-lo per a l'Administració. El segon va ser el que va emprar, i segueix utilitzant, l'ASPARC.

Finalment, entre el març i el maig del 2015, l'Administració, concretament el Departament d'Agricultura, va decidir impulsar el compte oficial, prenent la gestió del compte @agentsruralscat i iniciant el maig del 2015 l'emissió de piulades.

Ja hem dit que un dels objectius de l'ús de les xarxes socials per part del CAR és difondre la feina que realitza, però també ho són recordar la normativa vigent, o denunciar males pràctiques envers els valors a protegir. Per facilitar la visibilitat del CAR a la xarxa via Twitter, ja fa anys que es fa servir el hashtag #AgentsRurals.

En l'àmbit de la protecció del patrimoni cultural existent al medi natural, els missatges emesos via Twitter pel Cos d'Agents Rurals se centren en diversos àmbits: difusió de la tasca de col·laboració en l'inventari del patrimoni arquitectònic, difusió d'actuacions realitzades pel CAR envers la protecció del patrimoni cultural, recordatori i difusió de la normativa vigent i les bones pràctiques i, també, el seu ús com a mitjà a través del qual es vehiculen dubtes que plantegen ciutadans. Tot plegat porta implícit el donar a conèixer i posar en valor el patrimoni cultural existent al nostre medi natural.

Com veurem més endavant, la tasca de col·laboració amb el Servei d'Inventari de la Direcció General de Patrimoni Cultural és força rellevant. Per aquesta raó,

calia posar-ho en valor emprant l'eina que representa Twitter. Així mateix, el CAR intenta aprofitar la publicació dels missatges o piulades per difondre i donar a conèixer el patrimoni arquitectònic i arqueològic existent al medi natural, especialment aquell patrimoni més desconegut i vinculat a l'arquitectura tradicional o patrimoni etnològic, com podrien ser els molins fariners hidràulics, forns de calç, pous de gel, etc.

Un altre aspecte que s'ha intentat abordar des del compte @agentsruralscat és la difusió de la normativa relativa al patrimoni cultural, així com recordar les bones pràctiques que s'hi relacionen.

El dia a dia de la feina que es desenvolupa des del CAR en matèria de protecció del patrimoni cultural ha mostrat que la societat té un gran desconeixement d'aquesta normativa. Així mateix, es va detectar que existia un buit pel que fa a l'explicació d'aquesta normativa, tot i existir els perfils @Cultura_cat i @patrimonigencat (perfils oficials del Departament de Cultura i Direcció General de Patrimoni Cultural respectivament), els quals exerceixen una important tasca de difusió del patrimoni cultural català i les activitats que es donen al seu entorn.

Per fer-ho, es va optar per diverses estratègies: Una d'elles ha estat el fet de proposar enquestes en les quals es planteja una situació hipotètica i es donen quatre respostes possibles. Després de vint-i-quatre hores, temps durant el qual la gent pot votar, es dona la resposta correcta i se n'expliquen els motius, fent referència a la normativa existent.

A data de mitjans del 2019 s'ha realitzat catorze enquestes amb un impacte força heterogeni, especialment influenciat per la temàtica concreta de l'enquesta. Si ens fixem en la figura 22, veiem que el número

Figura 22. Evolució del número de respostes de les enquestes proposades mitjançant el compte oficial de Twitter @agentsruralscat.

màxim de respostes (columna de l'esquerra) ha estat de 161, corresponent a l'enquesta número 6 emesa el dia 03/08/2017 i que versava sobre el patrimoni cultural subaquàtic.

Per exemplificar-ho, transcrivim la piulada a la qual es fa referència:³⁵

Piulada 1: Què faig si durant la immersió, al recollir la xarxa del meu vaixell pesquer o a la platja trobo restes arqueològiques? #patrimonicultural

Figura 23. Instantània de la piulada en la qual es plantejava l'enquesta.

Piulada resposta 1_: La resposta correcta és la 3...

Piulada resposta 2_: #patrimonicultural, en cas de localitzar restes arqueo. en medi subaquàtic, és important geoposicionar-les i q segueixen en medi aquàtic 1/3

Piulades resposta 3_: 2/3 Si hi ha risc de pèrdua, les agafarem i conservarem en recipient amb la ma-

teixa aigua. Sempre trucarem al 112, #AgentsRurals o al #CASC

Piulades resposta 4_: 3/3 el #CASC (Centre d'Arqueologia Subaquàtica d Catalunya) amb seu a Girona és la institució q gestiona el nostre patrimoni cult. subaquàtic

Un altre tipus de difusió de la normativa existent és aprofitar la publicació d'una actuació realitzada per membres del CAR, per exemple una inspecció a un detectoaficionat o la denúncia d'un acte d'espoli arqueològic amb detectors de metalls. En aquests casos, a més d'explicar l'actuació, s'obre un fil explicant què diu la normativa, etc., com l'exemple que posem a continuació referent a una inspecció d'un detectoaficionat que feia ús d'un detector de metalls al terme municipal d'Amer (la Selva, Girona).³⁶

Finalment, la difusió d'actuacions vinculades a la protecció del patrimoni cultural constitueix un darrer tipus de divulgació. Aquest bloc reflecteix la variabilitat d'actuacions que realitza el Cos d'Agents Rurals, mostrant una transversalitat competencial que sovint afecta de manera indirecta el patrimoni cultural.

Per exemple, inspeccions de rompudes forestals que afecten el patrimoni arqueològic, actuacions relacionades directament amb l'espoli arqueològic o paleontològic, localització de jaciments arqueològics inèdits, inspeccions a jaciments arqueològics, etc.

Hem observat que hi ha un interès i una acceptació creixents envers aquesta tipologia de notícies, és a dir, les vinculades amb el patrimoni cultural, tot i que el seu seguiment queda lluny del ressò mediàtic que tenen actuacions tradicionalment relacionades amb el CAR, com podria ser les actuacions en incendis forestals o actuacions de protecció de la fauna salvatge. Per posar uns exemples: unes notícies que van tenir cert seguiment van ser la piulada referent

35. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/89302227561664512?s=20>> (consultat el 30/08/2019).

36. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/1032593526218018818?s=20>> (consultat el 30/08/2019).

Figures 24 i 25. Dues imatges d'un fil de dues piulades referent a una actuació del CAR en matèria de detectors de metalls.

al reportatge de TV3³⁷ (20 de desembre de 2018), el qual va tenir 10.462 interaccions, o la piulada del dia 2 de maig de 2019 en la qual ens fèiem ressò de la localització d'un cromlec inèdit a l'Alta Ribagorça,³⁸ el qual va tenir 9.714 impressions, o la piulada de l'11 d'agost de 2019 en la qual explicàvem per què el Cos d'Agents Rurals realitza inspeccions per ús de detectors de metalls³⁹ i que va tenir un total de 10.745 impressions. En canvi, piulades com la publicació de la notícia de la detenció d'un incendiari a Montcada i Reixac, el passat 7 d'agost de 2019,⁴⁰ va tenir un total de 24.700 impressions; aquestes dades mostren que les temàtiques tradicionalment relacionades amb l'activitat que desenvolupa el CAR generen més interès i, per tant, més impacte a les xarxes socials.

Altres mitjans de difusió

Els missatges de Twitter no són l'única manera de difondre la tasca que realitza el CAR en temes de protecció del patrimoni cultural, tot i que sí que és

37. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/1075764503013294082?s=20>> (consultat el 30/08/2019).

38. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/1123932188720943106?s=20>> (consultat el 30/08/2019).

39. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/1160454552933609472?s=20>> (consultat el 30/08/2019).

40. <<https://twitter.com/agentsruralscat/status/1159099454114467840?s=20>> (consultat el 30/08/2019).

la més ràpida i la que més capacitat té d'arribar a un número més alt de població.

Cal tenir present que moltes de les notícies publicades a través del compte oficial @agentsruralscat generen interès a la premsa escrita, ja sigui comarcal o nacional. És en aquest moment que els mitjans de comunicació sol·liciten al gabinet de premsa del DARP (Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca) una ampliació de la difusió.

En funció de la rellevància de l'actuació, la seva difusió no es limita a una piulada mitjançant el compte oficial de Twitter, sinó que es complementa i s'amplia amb una nota de premsa que en publica a la sala de premsa del Govern,⁴¹ on les diverses agències de notícies i públic en general poden disposar de la notícia ampliada i suport gràfic (fotografies, vídeos, etc.).

Així mateix, quan una notícia o temàtica genera un interès especial, de vegades són els mitjans de comunicació audiovisuals (TV3, TVE, Catalunya Ràdio, etc.) els que sol·liciten poder realitzar una ampliació amb suport gràfic. Aquest fet resulta molt positiu donat que possibilita una projecció i visibilitat molt potent. Per posar algun exemple en la temàtica que ens ocupa, el passat desembre de 2018 TV3 va gravar un petit reportatge en el qual es feia ressò de les actuacions que el Cos d'Agents Rurals realitza encarades a la lluita contra l'espoli arqueològic.⁴²

Formació interna i difusió específica

De la mateixa manera que hem parlat de la formació i divulgació de la tasca que realitza el CAR en matèria de patrimoni cultural, així com la sensibilització de diversos sectors de la societat envers el patrimoni cultural, el Cos d'Agents Rurals també forma els seus agents de manera continuada.

Com hem explicat altres vegades (Picón 2018: 109-110), la primera formació específica que els i les agents del CAR van rebre en temes de protecció del patrimoni cultural provenia dels diversos sindicats

41. <<https://govern.cat/salaprensa/>> (consultat el 30/08/2019).

42. <<https://www.ccma.cat/tv3/alcarta/telenoticies-comarques/pugen-els-robatoris-a-jaciments-arqueologics-i-paleontologics/video/5807628/>> (consultat el 30/08/2019).

Figura 26. Un moment de la gravació del reportatge amb TV3.

amb implantació al CAR. Va ser el 2014 (Picón 2014) quan es va realitzar una primera formació interna feta des de la mateixa organització i que pretenia formar els agents de manera específica sobre les actuacions en inspeccions per ús de detectors de metalls amb finalitats il·lícites. A aquesta primera formació, de caràcter voluntari, hi van assistir uns setanta alumnes.

Paral·lelament, s'estava treballant en l'elaboració del PNT (Procediment Normalitzat de Treball) en Patrimoni Cultural, el qual va veure la llum el 2015 i es va presentar al III Congrés Estatal d'Agents Forestals i Mediambientals realitzat a Còrdova.

Posteriorment, durant els anys 2016 i 2017, es va realitzar la formació del PNT de Patrimoni Cultural a

tots els membres del Cos d'Agents Rurals. Aquest punt és bàsic per tal que els agents tinguin recursos per poder afrontar les actuacions que afecten el patrimoni cultural existent al medi natural i que aquestes es facin de manera homogènia a tot el territori. Tanmateix, ja hem comentat que des de l'Àrea General del CAR, mitjançant el correu <carpatrimoni.daam@gencat.cat>, s'ofereix suport als dubtes que puguin existir quant a alguna actuació concreta. De la mateixa manera, les diferents unitats del GECAJ presents a les regions del CAR vehicularan aquelles actuacions penals que calgui impulsar, com seria el cas de presumptes actes il·lícits contra el patrimoni històric.

Figura 27. Formació del PNT de Patrimoni Cultural dirigida als agents rurals.

Així mateix, la Direcció General del CAR facilita l'assistència a les jornades i als congressos que es realitzen al territori català que tenen com a objecte de treball el patrimoni cultural. Aquestes jornades, el Cos d'Agents Rurals les assumeix com a formació externa. En són alguns exemples les jornades d'arqueologia de la Catalunya Central, jornades d'arqueologia de Ponent i Pirineus, de Terres de l'Ebre, de Girona, etc., amb l'objectiu de formar de manera específica i adquirir un coneixement més concret de la realitat del patrimoni cultural existent a les regions de treball.

La col·laboració amb organismes específics del món de l'arqueologia també és important per donar a conèixer la tasca que es realitza des del Cos d'Agents Rurals. Un bon exemple són els dos breus articles realitzats per a la Societat Catalana d'Arqueologia (Picón 2019a; Picón 2019b).

Conclusions

El Cos d'Agents Rurals, igual que la resta de cossos d'agents forestals i mediambientals de l'Estat espanyol, té com a àmbit de desenvolupament competencial el medi natural. Per la naturalesa del seu ampli ventall de competències, es conforma com un cos amb un gran potencial a l'hora de prevenir i actuar contra l'espòli arqueològic en particular i la protecció del patrimoni cultural en general.

Hem vist que el CAR ha estat desenvolupant en els darrers anys una sèrie d'actuacions encarades a la prevenció de danys envers el patrimoni cultural,

però també la investigació de les infraccions i dels delictes comesos, especialment quan han afectat el patrimoni cultural existent al medi natural.

Paral·lelament, aquestes actuacions han anat acompanyades de la seva difusió, la qual ha tingut una clara motivació de divulgació de la normativa existent i de posada en valor de la feina que realitza el CAR. Així mateix, això s'ha fet mitjançant diferents eines, entre les quals hi ha, principalment, el compte oficial de Twitter @agentsruralscat, però també hem vist la formació, el programa eduCAR, xerrades a grups d'interès com l'Associació Catalana de Detectoristes, etc.

Finalment, cal destacar la importància que té en la protecció del patrimoni cultural la transversalitat i la interacció de les competències que exerceix el CAR, així com la presència dels membres del Cos d'Agents Rurals al territori. Aquest fet té un clar efecte positiu en la detecció i la prevenció de possibles afectacions negatives al patrimoni cultural existent al medi natural.

Adam Picón i Mañosa

Àrea General del Cos d'Agents Rurals; Finca Torreferrussa
(ctra. Sabadell a Santa Perpètua de Mogoda, km 4,5), 08130
Santa Perpètua de Mogoda (Barcelona)
adam.picon@gencat.cat
carpatrimoni.daam@gencat.cat

Data de recepció: 9/09/2019
Data d'acceptació: 17/12/2019

Bibliografia

- ALAY, J. C. (2016). *L'espòli arqueològic a Catalunya. Sistematització de la tipologia conductual dels furtius*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- ALAY, J. C. (2018). El arqueofurtivismo en Catalunya: una propuesta tipológica. A: *El expoliar se va a acabar, uso de detectores de metales y arqueología: sanciones administrativas y penales*. Ed. Tirant lo Blanch. València: 60-102.
- ALMANSA, J. i MATAS, F. J. (2018). Hacia una regulación de la detección metálica en arqueología. Un paso adelante en un conflicto enquistado. A: *El expoliar se va a acabar, uso de detectores de metales y arqueología: sanciones administrativas y penales*. Ed. Tirant lo Blanch. València: 39-58.
- CABALLERO ZOREDA, L. (1982). Los detectores de metales. *Revista de Arqueología*, 17: 28-29.
- CORTÉS RUIZ, A. (2000). La investigación de los delitos contra el patrimonio histórico. Defensa del patrimonio cultural y fuerzas de seguridad. A: *XI Seminario Duque de Ahumada (4-6 mayo 1999)*. Madrid: 109-117.
- CORTÉS RUIZ, A. (2002). Actuaciones policiales contra expolios arqueológicos. A: *La protección del patrimonio arqueológico contra el expolio*. Sevilla: 61-78.
- CORTÉS RUIZ, A. (2006). Actuaciones policiales en la protección del patrimonio arqueológico. A: *Curso sobre protección del patrimonio arqueológico en Andalucía*. Sevilla: 161-174.
- GUASCH GALINDO, J. A. (2018). La Guardia Civil y su lucha contra el expolio arqueológico terrestre. A: *El expoliar se va a acabar, uso de detectores de metales y arqueología: sanciones administrativas y penales*. Ed. Tirant lo Blanch. València: 359-395.
- PICÓN, A. (2009). Patrimoni cultural en els espais d'interès natural. *Estrat Crític*, 3: 106-121.
- PICÓN, A. (2014). Jornada formativa en actuaciones con detectores de metales. *Revista Guardabosques*, 65: 37.
- PICÓN, A. (2018). Expolio arqueológico en Catalunya y la implicación del Cos d'Agents Rurals de la Generalitat de Catalunya. A: *El expoliar se va a acabar, uso de detectores de metales y arqueología: sanciones administrativas y penales*. Ed. Tirant lo Blanch. València: 103-130.
- PICÓN, A. (2019a). El Cos d'Agents Rurals i la protecció del patrimoni cultural (I). *Full d'informació 376 de la Societat Catalana d'Arqueologia* (febrer 2019). Barcelona.
- PICÓN, A. (2019b). El Cos d'Agents Rurals i la protecció del patrimoni cultural (II). *Full d'informació 377 de la Societat Catalana d'Arqueologia* (març 2019). Barcelona.
- RABADÁN RETORTILLO, T. (2015). *Delitos contra el patrimonio histórico. Metodología policial*. Ed. TREA SL. Somonte-Cenero, Gijón.
- RODRÍGUEZ TEMIÑO, I. (2000): Los detectores de metal y el expolio del patrimonio arqueológico. Algunas propuestas de actuación en Andalucía. *PH: Boletín del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico*, 30: 32-49.
- YÁÑEZ, A. (2018). *Patrimonio arqueológico y derecho sancionador*. Ed. Tirant lo Blanch. València.